

לה על כתובתה, אינה מוחלת בכך על השעבוד הקודם, ויכולה לגבות את ההתחייבות הראשונה מזמן כתיבתה.

אמר מר: אי בעיא כהאי גביא, אי בעיא כהאי גביא.

והוינן בה: לימא פליגא דרב נחמן.

דאמר רב נחמן: שני שטרות של מכר או מתנה של שדה היוצאין בזה אחר זה, דהיינו, שכתב ראובן לשמעון שטר בניסן, ושטר נוסף בסיון — ביטל שטר שני את הראשון? ואם כתב המוכר בשטר אחריות לקונה, שבמידה ויגבו בעלי החובות שלו את השדה עבור חובם הוא יפצה אותו על כך בשדה אחרת, וטרפו בעלי חוב את השדה ממנו, אינו גובה הקונה את האחריות מהלקוחות האחרים — אלא מהזמן של השטר השני.

ואם כן, נאמר גם כאן שביטל שטר השני את הראשון, ומחלה על השעבוד הראשון!

ודחינן: לאו מי איתמר עלה, האם לא נאמר על דברי רב נחמן, **אמר רב פפא:** ומודה רב נחמן, דאי אוסיף ביה בשטר השני דיקלא [דקל] — לשם התוספת כתביה את השטר השני, ולא ביטל את הראשון, ונתכוין שאם ירצה הלוקח לקבל את העיקר והתוספת, יגבה מזמן השטר השני, ואם ירצה לגבות מזמן ראשון — יגבה רק את העיקר.

הכא נמי, גבי כתובה, הא אוסיף לה מידי בשטר השני, שהרי כתב לה שלש מאות⁽³⁹⁾.

ואם באה לגבות שלש מאות, כגון שהיו לו נכסים אף בזמן כתובה שניה — גובה מזמן שני.

ואם איתא, שסובר רב הונא שגובה את עיקר הכתובה מזמן ראשון, ואת התוספת מזמן שני, נאמר שתיגבי מאתיב, שהם מתקנת חכמים, מזמן ראשון, ומאה, שהם תוספת כתובה — מזמן שני!

ומקשינן: ולטעמיה, תיגבי את החמש מאות כולב, מאתיב מזמן ראשון, ותלת מאה מזמן שני, שנאמר שכל השלש מאות — תוספת כתובה הם!

אלא, חמש מאות מאי טעמא לא גביא?

כיון דלא כתב לה בכתובה השניה: "צביתי ואוסיפית לך תלת מאה אמאתיב" [רציתי והוספתי לך שלש מאות בנוסף למאתיים], ודאי לא נתכוין להוסיף על הכתובה הראשונה, אלא הכי קאמר לה: אי מזמן ראשון גביאת [תגבי] — גביא מאתיב, אי מזמן שני גביאת, תיבטל הכתובה הראשונה, וגביא תלת מאה!

הכא נמי היינו טעמא דלא גביא מאתיב & - תמ
מזמן ראשון ומאה מזמן שני, מדלא כתב לה: "אוסיפית לך מאה אמאתיב", ודאי אחולי אחילתיה [מחלה] לשעבודא קמא.

ולכן, אם באה לגבות את הכתובה של שלש מאות, אינה יכולה לגבות מאתיב מהזמן הראשון ומאה מהזמן השני, אלא גובה את כל השלש מאות מהזמן השני. אך אם הוסיף

הנישואין [הגר"ש רוזנבוסקי].

39. אבל לא שכתב לה "צביתי ואוסיפית כך

שלפי רש"י, לכאורה, תגבה מן האירוסין, שהרי לא היתה כאן מחילה. אבל לתוס' ר"ד, שבשעת הנישואין חל חיוב חדש, הרי זו תגבה מן

ולכן, יכולה לגבות איזה מהם שתדחה.

גופא, אמר רב נחמן: שני שטרות היוצאין בזה אחר זה — ביטל שני את הראשון.

אמר רב פפא: ומודה רב נחמן, דאי אוסיף ביה דיקלא — לתוספת כתביה.

ואמרינן: זה פשיטא, שאם היה השטר הראשון במכר, והשטר השני במתנה — מסתבר שלא נתכוין לבטל את השטר הראשון, אלא רק כדי ליפות כחו הוא דכתב ליה, משום דינא דבר מצרא.

"דינא דבר מצרא" הוא זכות קדימה שיש לשכנים בקניית נכסי דלא נידיי על פני אנשים אחרים.

"בר מצרא" נקרא השכן אשר מיצרי שדהו גובלים בשדה העומדת למכירה על ידי בעליה, ויש לו לשכן זכות קדימה לקניית השדה על יתר הקונים מדין "ועשית הישר והטוב", לפי שעדיף לו לאדם שיהיה רכושו מרוכז במקום אחד. ורק לשכן יש את העדיפות הזאת.

זכות הקדימה של בר מצרא שייכת רק כאשר מוכר בעל השדה את שדהו, אבל לא

כשנותנה במתנה, שיכול הוא ליתנה למי שהוא חפץ בו, ואינו צריך ליתנה במתנה לשכנו.

ולכן כתב לו שטר מתנה, בנוסף לשטר המכר, כדי שלא יוכלו לבוא אליו השכנים בטענת בר מצרא⁽⁴⁰⁾.

וכל שכן שאם היה שטר הראשון במתנה, והשטר השני במכר, שודאי לא ביטל השטר השני את השטר הראשון, דאמרינן: משום דינא דבעל חוב הוא דכתב כן. דהיינו, שבשטר מכר קבל עליו אחריות, שאם יבוא בעל חוב ויטרוף ממנו את השדה, יוכל לחזור על המוכר לגבות ממונו. מה שאין כן מתנה, שאין בה אחריות.

אלא, אי שניהם, שני השטרות, במכר, או ששניהם במתנה — ביטל שני את הראשון, מאי טעמא ביטל?!

רפרם אמר: אימר אודויי אודי ליה בעל השטר שהשטר הראשון מזויף היה, ונתרצה לו המוכר או הנותן להגבות בשטר השני, מזמן שני.

רב אחא אמר: אימר, על ידי כתיבת השטר השני — אחולי אחליה הלוקח או המקבל

וכך", דאם כן היתה גובה את שתי הכתובות, כדאמרינן לעיל. תוס'.

40. וכתבו התוס', שהלוקח יצניע את שטר המכר, שאם יראה את שניהם, יחול עליו דין בר מצרא. שאפילו במתנה שכתוב בה אחריות, יש דין בר מצרא. עוד כתבו, שאם הלוקח עצמו מצרן, אין לו דין בר מצרא, שהרי ביטל שני את הראשון.

והביאו דיש מפרשים דלאו דווקא נקט משום דינא דבר מצרא, דאפילו כשלא שייך דין בר מצרא, לא ביטל שני את הראשון, כיון שיש נפקא מינה לענין דרך, דהיינו, שנחלקו תנאים במס' בבא בתרא, באדם שמכר לאחר שדה, ועוברת בה הדרך לבור ודות של המוכר, אם צריך המוכר לקנות מהלוקח דרך — או לא, ואפילו מאן דאמר שמוכר — בעין רעה מוכר, מודה הוא שנותן מתנה — בעין יפה נותן.

לשלמם למוכר, שהרי התברר שהשטר הראשון היה מזויף, אבל לפי רב אחא אין צריך לשלמם.

ג. ולעניין **טסקא**. מס המלך המוטל על הקרקע. לפי רפרם, על המוכר לפרוע את הטסקא שבין זמן שטר ראשון לזמן שטר שני. ולפי רב אחא, חוב זה מוטל על הלוקח.

מאי הוי עלה דכתובה? מאימתי גובה אותה כאשר יש שתי כתובות?

תא שמע, דאמר רב יהודה אמר שמואל

מתנה (41) לשיעבודיה של השטר הראשון (42). **מאי בינייהו**, מאי נפקא מינה בין טעמו של רפרם לטעמו של רב אחא?

איכא בינייהו דברים אלו:

א. **אורועי פהדי**. לפי רפרם, יש ריעותא (43) על העדים שחתמו בשטר הראשון, שהרי הודה שהשטר הוא היה מזויף. אבל לטעמו של רב אחא — כשרים הם.

ב. **ולשלומי פירי** שאכל הלוקח בין זמן שטר ראשון לזמן שטר שני. לפי רפרם צריך

וביאר, שכוונתם לומר שלא תועיל אף הצטרפות של עד אחר לפסלם, כיון שאין לזה דין הגדה, אלא הוכחה בעלמא. שהרי לא העיד שפסולים הם, אלא כיון שקיבל הלוקח שטר שני — החזיקם לפסולים].

ותורי"ד כתב, דהיינו שאם יש לו שטר אחר שהם חתומים בו, הרי הוא בטל, דהרי פיו כמאה עדים דמי לגבי עצמו, והוא הודה שהם פסולים. אבל לעלמא ודאי דלאו כל הימנו לפסלם! ומדוייק שנקט הש"ס לשון "אורועי סהדי", ולא נקט לשון פסול.

וכן הביאו תוס' בשם ר"י, דהיינו שאם יש למקבל המתנה איזה שטר אחר שעדים אלו חתומים בו, מרעין ליה לשטרא, הואיל והוא מודה שהן פסולין. או שמא הוא זיף חתימתם בשטר הראשון, ואם כן, בכל שטר שיוציא, שהם חתומים בו, חיישינן שמא גם בו זיף את חתימתם [הרא"ש].

וההפלאה כתב לבאר דעת רש"י, דאכן נפסלים העדים כיון שיש כאן שני עדים שמעידים לפסלם: המוכר והלוקח. שהרי בזה שהסכימו לכתוב שטר שני, הרי הם מחזיקים את העדים הראשונים לפסולים.

41. איכא למתמה, מה שייך מחילת שיעבוד גבי מתנה?

והביאו תוס' בשם ר"י, שנפקא מינה כגון שקנה הנותן שדה ליד השדה שנתן בין זמן הראשון לזמן שני, ועתה מחל מקבל המתנה לשיעבודא, ולא יוכל לטעון דינא דבר מצרא.

ובשם רשב"א הביאו, דנפקא מינה אם לזה הנותן בין זמן הראשון לזמן שני, שיטרפו בעלי חובו מאותה שדה. [א"נ אם יאכל הנותן פירות בין זמן ראשון לשני].

42. בתוס' רי"ד הוסיף, דהיינו, שפייסו המוכר ללוקח שימחול על שעבוד זמן ראשון, וכגון שהיה לו למוכר שום שדה למכור בין זמן ראשון לזמן שני, ולא היה הלוקח רוצה לקנותו מפני שיעבודו של זה, לפיכך פייסו שימחול שעבודו.

43. רש"י כתב שלשיטת רפרם פסולים הם. וכתבו התוס' שתימה גדולה היא, שהרי אין יכול לפסול את העדים בענין זה!

[והגרעק"ע תמה על לשון התוס' בקושייתם: "דאין יכול לפסול העדים בענין זה", מה כוונתם במה שסיימו "בענין זה"?

נאמרו רק בישראלית, ולא בגיורת, וכפי שיבואר בגמרא.

הגיורת, שנתגיירה בתה עמה, (45) וזינתה הבת כשהיתה מאורסה לאיש, [בעודה נערה], אינה נסקלת על פתח בית אביה כדין נערה בתולה מאורסה ישראלית.

ואפילו אם נתגיירה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, שבחזקת בתולה נתגיירה — הרי מיתה של זו בחנק, כדין אשת איש שזינתה, ולא כדין נערה בתולה מאורסה שזינתה, שדינה בסקילה.

והטעם, משום שדין סקילה האמור בנערה בתולה המאורסה — רק בזרע ישראל נאמר. וכדברי הכתוב [בפרשת מוציא שם רע על נערה בתולה שזינתה בזמן אירוסיה: "כי נבלה עשתה בישראל".

וכן, אין לה לא את ההוצאה להורג על פתח בית האב (46), האמור בנערה ישראלית המאורסה.

משום רבי אליעזר ברבי שמעון: מנה מאתים גובה מן האירוסין, ותוספת כתובה גובה מן הנישואין.

והכמים אומרים: אחד זה ואחד זה — מן הנישואין.

והלכתא כחכמים, שאחד זה ואחד זה — מן הנישואין (44).

מתניתין:

כל אשת איש המזונה תחת בעלה חייבת מיתה בחנק. אך יצאה מכלל זה נערה בתולה מאורסה, שאם זינתה בזמן אירוסיה, דינה הוא בסקילה על "פתח בית אביה".

כמו כן נאמרה בתורה פרשה מיוחדת בענין נערה בתולה מאורסה, שאם הוציא עליה בעלה שם רע, שזינתה בזמן אירוסיה, הרי הוא לוקה ומשלם מאה כסף.

שני חידושים אלו בנערה בתולה מאורסה

משום שמדובר דווקא בפחותה מבת שלש, שאין דרכה להתגייר אלא עם אמה. שאם נתגיירה כשהיתה בת יותר משלוש, הרי כבר אינה בחזקת בתולה [תוס' רי"ד]. ועוד, דאין סברא שיטבילוה על דעת ב"ד, שאין מטבילין גר קטן על דעת ב"ד אא"כ הוא תובע להתגייר, וזאת שפחותה מבת ג', אין בה דעת לתבוע. להכי נקט שנתגיירה בתה עמה, והטבילוה על דעת אמה. ועוד אפשר לומר, דנקט הכי, משום דבעי למיתני בסיפא "היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה". תוס'.

46. כתב הרמב"ם [פרק ג מהלכות איסורי ביאה הלי"א], שדינה שנסקלת בבית הסקילה, ככל הנסקלים. ולגבי הורתה שלא בקדושה ולידתה

44. תמה ר"י, דהשתא מסקינן שאע"פ שהוסיף בכתובה השניה, אחד זה ואחד זה גובה מן הנישואין, ופליגא אדרב נחמן דאמר לעיל דאי אוסיף ביה דקלא, אדעתא דתוספת כתביה, ולא ביטל שני את הראשון, והרי הלכתא כרב נחמן כדיני!

ואומר ר"י, דהכא, גבי כתובה, אע"ג דאיכא תוספת, ביטל שני את הראשון, משום דליכא שטר כתובה באירוסין — אלא מתנאי ב"ד היא, לכן נתבטל תנאי ראשון ע"י שטר. אבל בההיא דרב נחמן, דאיכא שני שטרות, כשהוסיף בשטר השני — לא ביטל את הראשון, הואיל והוא עדיין בידו. ועיי' בתוס' שהאריכו עוד.

45. הא דלא נקט הגיורת שנתגיירה סתם, היינו

וכן אם יש לה פתח בית האב, ואין לה אב —
 הרי זו בסקילה שלא על פתח בית אביה.

שלא נאמר דין פתח בית אב — אלא
 למצוה. אבל אין זה מעכב.

גמרא:

מנא הני מילי שאם היתה הורתה שלא טז-ב
 בקדושה ולידתה בקדושה — דינה
 בסקילה (49)?

אמר ריש לקיש: דאמר קרא בפרשת נערה
 מאורסה שזינתה: "וסקלוה כל אנשי עירה
 באבנים ומתה".

מילת "ומתה" מיותרת היא, ובאה לרבות
 שסוקלים גם את מי שהורתה שלא בקדושה
 ולידתה בקדושה.

ומקשינן: אי הכי, נלמד מהריבוי הזה, שאם
 התברר שהוציא הבעל שם רע — מילקא נמי

ולא דין מאה סלע אם הוציא עליה בעלה
 שם רע שזינתה בזמן אירוסייה, ונמצא הבעל
 שקרן, ועדיו שהביא היו עדי שקר
 זוממים (47).

והטעם, משום שפרשת מוציא שם רע
 נאמרה בישראל (48).

אבל, אם היתה הורתה [הריונה] של נערה זו
 שלא בקדושה, שהתעברה אמה כשהיתה
 נכרית, ולידתה בקדושה, שנולדה לאחר
 שנתגיירה אמה — הרי זו בסקילה. ובגמרא
 יתבאר הטעם.

ועדיין אין לה, לא הוצאה להורג על פתח
 בית האב, ולא תשלום מאה סלע מבעלה
 שהוציא עליה שם רע.

אבל אם היתה גם הורתה וגם לידתה
 בקדושה, שקודם נתגיירו אביה ואמה, ורק
 אחרי כן נתעברה אמה מאביה — הרי היא
 כבת ישראל לכל דבריה. ויש לה גם דין
 פתח בית אב, וגם דין מאה סלעים.

בת ישראל שיש לה אב, ואין לה פתח בית
 האב, כגון שאין לאביה בית.

48. כך כתב רש"י. ובתוס' רי"ד איתא, דהא דאין
 לה פתח בית אב, היינו משום שאין לה אב,
 שהרי אינה מיוחסת אחר אביה, כיון שהוא גוי
 והיא גיורת [אבל לגויים עצמם יש יחוס,
 כדכתיב: מרודך בלאדן בן בלאדן].

ובמאירי כתב דהא דאין לה פתח בית אב,
 היינו משום שאין אנו יודעים מיהו אביה. והיינו
 משום שהעכו"מ מזנים, אין ידוע מאיזו זנות
 נתעברה.

49. כתבו התוס', דקבעי הגמרא מנא הני מילי
 משום דכתיב "בישראל".

בקדושה כתב, שנסקלת על שער העיר. וכבר
 נתקשה המנחת חינוך, מה חילוק יש בין זה לזה.
 ובאמת איתא בברייתא לקמן [מה ב], שנערה
 המאורסה שזינתה שאין לה פתח בית אב,
 סוקלין אותה על שער העיר ההיא. ולשיטת
 הרמב"ם צריך לכאר, דהאי "אין לה פתח בית
 אב", היינו בהורתה שלא בקדושה ולידתה
 בקדושה, שאין לה הלכה של פתח בית אב.

47. הקשה הפנ"י, אמאי לא נקט נמי במתניתין
 שאינו לוקה אם נמצא שקרן? עיי"ש.